

7. Futorny Serhii, Maslova Olena, Shmatova Olena, Osadcha Oksana, Rychok Tatiyana, Hopey Maksym, Tamavskiy Artur (2020) "Modern aspects of the ecological culture implementation in the physical education process of different population groups", Journal of Physical Education and Sport (JPES), no 20 (1), pp. 348 – 353.

8. Kashuba, V., Futorny, S., Andrieieva, O., Goncharova, N., Carp, I., Bondar, O., & Nosova, N. (2018) "Optimization of the Processes of Adaptation to the Conditions of Study at School as a Component of Health Forming Activities of Primary School-Age Children", Journal of Physical Education and Sport (JPES), no 18 (4), pp. 2515.

9. Goncharova N.M. (2018) "Preconditions of the concept of health forming technologies in the process of physical education of primary school-aged children", Health, sport, rehabilitation, V. 4, no. 2, pp. 22-27.

Масол В.В.

Інститут проблем виховання НАПН України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ РІШУЧОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

У статті розкрито особливості виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Тому, нами здійснено теоретичний аналіз досліджуваного феномену й встановлено, що рішучість – це волева якість особистості, усвідомлене хотіння, яке полягає в невідкладності реалізації поставленої мети та способів її досягнення. Проаналізовано вікові особливості старшокласників у процесі занять фізичною культурою та з'ясовано, що даний віковий період є чутливим щодо виховання рішучості. Також нами було з'ясовано, що в сучасних учнів 10-11-х класів відсутній інтерес до занять з фізичної культури, що веде до неповноцінного фізичного та особистісного розвитку тощо. Акцентовано, що ефективність освітнього процесу залежить від застосування у закладах загальної середньої освіти сукупності перевірених на практиці педагогічних умов, змісту, видів і методів (інтерактивних), які спрямовані на виховання рішучості старшокласників та інших важливих особистісних якостей.

Ключові слова: рішучість, виховання рішучості, старшокласники, фізична культура, вікові особливості.

Масол В. В. Особенности воспитания решительности старшеклассников в процессе занятий физической культурой. В статье раскрыты особенности воспитания решительности старшеклассников в процессе занятий физической культурой. Поэтому, нами осуществлен теоретический анализ исследуемой категории и установлено, что решительность – это волевое качество личности, осознанное хотение, которое заключается в неотложности реализации поставленной цели и способов ее достижения. Проанализированы возрастные особенности старшеклассников в процессе занятий физической культурой и выяснено, что данный возрастной период является чувствительным по воспитанию решительности. Также нами было установлено, что в современных учащихся 10-11-х классов отсутствует интерес к занятиям по физической культуре, что ведет к неполноценному физическому и личностному развитию и тому подобное. Акцентировано, что эффективность образовательного процесса зависит от применения в учреждениях общего среднего образования совокупности проверенных на практике педагогических условий, содержания, видов и методов (интерактивных), которые направлены на воспитание решительности старшеклассников и других важных личностных качеств.

Ключевые слова: решительность, воспитания решительности, старшеклассники, физическая культура, возрастные особенности.

Masol V. Features of upbringing the determination of senior pupils in the process of physical education. The article reveals the features of the upbringing of the determination of senior pupils in the process of physical education. Therefore, we carried out a theoretical analysis of the studied category and found that decisiveness is a volitional quality of a person, a conscious desire, which consists in the urgency of realizing a set goal and ways to achieve it. The age characteristics of senior pupils in the process of physical education are analyzed and it is found that this age period is sensitive in terms of upbringing of determination. We also found that modern students in grades 10-11 lack interest in physical culture classes, which leads to defective physical and personal development, and the like. It is emphasized that the effectiveness of the educational process depends on the use in institutions of general secondary education of a set of pedagogical conditions, content, types and methods (interactive) tested in practice, which are aimed at fostering the determination of high school students and other important personal qualities.

The article considers that determination is one of the strong-willed qualities that are quite actively developed in the process of physical education and has an invaluable impact on high school, as it covers not only his physical sphere, but also spiritual and emotional. It is worth noting that in the process of physical culture during the study of exercises improves the physical abilities of the student and develops his moral and volitional qualities.

It is established that senior school age is the most important period of development in a student's life. During this period, the morphological maturation of the organism ends and there are important changes in his personality, psychological and social maturation.

Key words: decisiveness, upbringing of decisiveness, high school students, physical culture, age characteristics.

Постановка проблеми. Рішучість як важлива волева якість особистості виховується в процесі освітньої діяльності та взаємодії з однолітками й має свою специфіку, яка залежить від урахування вікових особливостей учнівської молоді. Тому в контексті нашого дослідження необхідним є ґрунтовне вивчення вікових особливостей старшокласників у процесі занять фізичною культурою, а саме з'ясувати сприятливість даного віку щодо виховання рішучості [11]. Отже, ураховуючи зазначене вище вважаємо, що слід вивчити та розглянути особливості вікового періоду 16-18 років у процесі занять фізичною культурою.

Слід наголосити, що за сучасних умов проблемі виховання рішучості старшокласників приділяється недостатня увага. Так, нами було встановлено, що у більшості учнів 10-11-х класів відсутній інтерес до занять з фізичної культури, фізкультурно-масової та спортивної діяльності, що веде до неповноцінного фізичного та особистісного розвитку старшокласників. Також з'ясовано, що у процесі освітньої діяльності учителі фізичної культури проводять заняття практично без урахування завдань, які спрямовані на виховання рішучості старшокласників тощо. Ці та інші передумови й зумовлюють необхідність вивчення досліджуваного феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз та узагальнення наукової літератури дає можливість виокремити деякі аспекти дослідженості виховання вольових якостей особистості. Відтак, останніми роками були здійснені такі дослідження: основи виховання морально-вольових якостей особистості (А. Артюшенко, І. Бех, К. Журба, І. Шкільна та інші), виховання волі здобувачів освіти засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності (Д. Бінецький, І. Дудник, Н. Касіч), вивчення проблем виховання старшокласників у процесі занять фізичною культурою (Ж. Дьоміна, М. Зубалій, О. Остапенко, О. Тимошенко, М. Тимчик та інші), вікові особливості старшокласників (І. Бех, Л. Божович, О. Верхорубова, В. Коваль, І. Кон, Р. Павелків, А. Родіонов та інші).

Мета дослідження – розкрити особливості виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення наукової літератури, свідчить, що важливим завданням сучасної школи є вирішення проблеми зміцнення і збереження здоров'я учнів 10-11 класів, формування моральних та вольових якостей особистості. Особливо це актуально щодо здобувачів освіти старшого шкільного віку [10].

Цінною для нашого дослідження є думка І. Кона, який наголошує, що завершальним етапом для підготовки до дорослого життя є юнацький вік. Причому, психолог акцентує, що в даному віковому етапі важливою є освітня діяльність, у процесі якої формуються пізнавальні інтереси, моральні ідеали, самосвідомість та уміння будувати життєві плани тощо [7].

Важливим у контексті дослідження виховання рішучості у процесі занять фізичною культурою є визначення вікових закономірностей старшокласників. Відтак, Л. Божович, вивчаючи вікові закономірності старшокласників (рання юність) відзначає, що у даному віці процес формування особистості ще не завершується тощо. У старшокласників відбувається значна перебудова уже раніше сформованих психологічних структур, що є передумовою їх подальшого розвитку. Отже, у ранній юності провідними закономірностями є індивідуальне формування психіки [1].

За даними В. Ковалю вік від 15 до 17 років відноситься до ранньої юності (старшокласники). Учений зазначає, що особливістю даної вікової категорії є виникнення значних труднощів, які пов'язані з інтенсивністю освітнього процесу, достатньо високою емоційною напругою в період обрання майбутньої професії та підготовки до дорослого життя. Крім того, В. Коваль радить під час організації занять фізичною культурою враховувати вікові особливості старшокласників, а саме: морфофункціональні особливості учнів, розвиток фізичних якостей та психічні властивості юнацького віку та інші закономірності. На думку В. Ковалю даний віковий етап є сенситивним щодо формування вольових якостей, що є важливим у контексті наукового пошуку. Учений акцентує, що в учнів 10-11 класів відбувається бурхливий розвиток вольової сфери, свідоме прагнення до опанування ускладненими та ризикованими фізичними вправами, виявляючи при цьому такі вольові якості як: рішучість та мужність [6].

Ми погоджуємося з думкою Т. Пашко, що старший шкільний вік є важливим етапом розвитку у житті здобувача освіти. Адже у цей період закінчується морфологічне дозрівання організму та відбуваються важливі особистісні зміни, соціальне та психологічне дорослішання. Учена досліджуючи психологічні закономірності старшокласників акцентує, що емоції можуть вносити безладдя в життєдіяльність учнів та сприяти виникненню у них внутрішніх криз, що потрібно ухвалювати педагогам у процесі організації освітнього процесу [13].

Як зазначає А. Лучинська, здобувачі освіти можуть обирати різні стратегії поведінки (суперництво, співробітництво, компроміс та ін.). Крім того старшокласникам характерні прояви агресії, які залежать від рівня рішучості. Учена вважає, що рішучість як вольова якість є регулятивною складовою особистості й може мати різні ступені прояву тощо. А. Лучинська наголошує, що рішучість важливо виховувати в старшокласників, адже у віці 16-17 років відбувається суттєва перебудова вольової сфери особистості [9].

Сучасні дослідники вважають, що рішучість є однією з вольових якостей, яка ефективно виховується у процесі занять фізичною культурою та має відповідний освітній вплив на старшокласників, оскільки охоплює не лише фізичну сферу, а й духовну, емоційну тощо. Крім того, у процесі занять фізичною культурою під час вивчення рухів, технічних елементів удосконалюється фізичні здібності старшокласника та розвиваються його морально-вольові якості. Відповідно до цього, важливим у вихованні вольових якостей старшокласників засобами фізичною культурою є використання фізичних вправ, які змушують учнів долати труднощі різної складності, проявляти рішучість. При цьому учені радять учителям здійснювати індивідуальний та диференційований підхід, адже запропоновані фізичні вправи мають відповідати можливостям старшокласників та ін. [8].

Також важливим для нашого наукового пошуку є думка О. Строгонова, який переконаний, що під час освітнього процесу педагогам слід використовувати різні методичні прийоми та умови щодо формування рішучості старшокласників. Разом з тим, учений радить учителям в процесі занять фізичною культурою застосовувати такі фізичні вправи, зміст яких змушуватиме учнів долати перешкоди (об'єктивні і суб'єктивні) з різним ступенем складності тощо [14].

Вивчення літератури дало змогу встановити, що ефективність освітнього процесу під час занять фізичною культурою залежить від цілеспрямованого розвитку фізичних і морально-вольових якостей. В даному контексті А. Гусейнов акцентує, що високий рівень розвитку фізичних і морально-вольових якостей створює сприятливі передумови для підвищення фізичної та психологічної підготовки старшокласників. Також дослідження ученого свідчать, що для формування вольових якостей учнівської молоді слід використовувати ігри-естафети, у процесі яких учні мають змогу збільшувати рухову

активність (біг, стрибки, метання, лазіння та інше), долати перешкоди та труднощі, що вимагає від них прояву рішучості й вольових зусиль [5].

На підставі аналізу наукових робіт С. Бубки встановлено, що ефективність формування індивідуальних здібностей і відповідно вольових якостей здобувачів освіти залежить від змісту рухових дій. Педагог зазначає, що під час уроків фізичної культури важливо використовувати дієві форми і методи освітньої роботи. Крім того, у процесі виконання фізичних вправ й участі у змаганнях здобувачі освіти мають змогу проявляти вольові якості, творчість, ініціативність, рішучість. Також, учений виявив закономірність, що рівні вихованості вольових якостей учасників освітнього процесу залежать від їх фізичної підготовленості тощо [2].

Згідно з поглядами В. Находкіна розвиток морально-вольових якостей старшокласників охоплює становлення загальнолюдських цінностей, виховання громадянської зрілості, громадської активності, високих моральних потреб. Педагог обравши морально-вольові якості предметом свого дослідження, звернув увагу на моральну спрямованість та моральні основи волі. Відповідно до цього, саме така воля забезпечує успіх формування активної моральної позиції старшокласників, які можуть ставити цілі, приймати усвідомлені рішення в життєдіяльності попри труднощі, які можуть виникнути [12].

Для нашого дослідження важливим є думка О. Верхорубової яка наголошує, що головним завданням школи є створення максимально сприятливих умов для самоосвіти й саморозвитку особистості. Вчена відмічає, що у процесі соціалізації старшокласників серед теоретичних і практичних проблем виховання в першу чергу висуваються проблеми вдосконалення системи методів формування особистості. Це свідчить про те що неодмінною умовою для реалізації цих завдань є вольова готовність особистості до якої входять такі розвинуті вольові якості як наполегливість, терпіння, рішучість, цілеспрямованість, працездатність, витримка і самовладання. Відтак, вольові якості є одними з найважливіших характеристик особистості. З'ясовано, що без вольових якостей неможлива успішна діяльність людини, яка прагне до досягнення своїх життєвих цілей [3].

У контексті досліджуваної категорії цінними є наукові доробки Е. Гогунова, Б. Март'янова, які переконані, що у процесі освітньої діяльності зі старшокласниками слід приділяти значну увагу ціннісно-орієнтаційній роботі, яка спрямована на формування самостійності, саморозвитку, рішучості. Крім того учені акцентують, що характерним для даного віку є налагодження дружніх відносин з однолітками та довіра у міжособистісних відносинах. Серед учнів старшої школи складається особлива форма спілкування у процесі навчальної діяльності, яка передбачає аналіз власних дій та вчинків. Також, важливим психологічним утворенням старшокласників є особистісне і професійне самовизначення, адже освітня діяльність є місцем для моделювання життєвих планів. При цьому Е. Гогунів, Б. Март'янов відмічають, що дана вікова категорія є визначальною у формуванні таких вольових якостей як наполегливість та рішучість тощо [4].

У контексті досліджуваної проблеми цінними є наукові доробки М. Тимчика, який досліджуючи проблему виховання особистісних якостей школярів наголошує, що заняття фізичною культурою та ігровою діяльністю сприяють вихованню морально-вольових якостей старшокласників [15].

Висновки. Таким чином вивчення психолого-педагогічної літератури [1; 3; 4; 6; 7 та ін.] щодо особливостей виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою дає змогу встановити, що даний вік є сприятливим щодо досліджуваного феномену. Відтак, характерними для учнів 10-11 класів є такі вікові закономірності як: формуються пізнавальні інтереси, моральні ідеали, самосвідомість та уміння будувати життєві плани; відбувається перебудова уже раніше сформованих психологічних структур, що є передумовою саморозвитку старшокласників та інші. Також з'ясовано, що ефективним засобом виховання вольових якостей є використання фізичних вправ, фізкультурно-оздоровчої діяльності та ін.

Перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. *Перспективним може бути* вивчення: педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою тощо.

Література:

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – Санкт-Петербург: Питер. – 2008. – 400 с.
2. Бубка С. Н. Формування індивідуальних здібностей у процесі фізичного виховання : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07 / С. Н. Бубка; Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 15 с.
3. Верхорубова О. В. Личностно ориентированный подход в формировании волевых качеств у старшеклассниц в процессе физического воспитания: автореф. дис. ...канд. пед. наук / О.В. Верхорубова. – Брянск. –2004. – 207 с.
4. Гогунів Е. Н. Психология физического воспитания и спорта. Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений / Б.И. Март'янов. – Издат. центр «Академия». – 2004. – 224 с.
5. Гусейнов А. Г. Педагогические условия развития физических и нравственно-волевых качеств у юных спортсменов: дис. ...канд. пед. наук / А. Г. Гусейнов. – Махачкала, 2008. – 185 с.
6. Коваль В. Вікові особливості фізичного виховання дітей старшого шкільного віку у процесі формування здорового способу життя / В. Коваль // Наука і освіта. – 2013. – № 6. – С. 149-152.
7. Кон И. С. Психология старшеклассника: Пособие для учителей / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1980. – 192 с.
8. Кравченко Т. П. Гуманістична, духовно – моральна цінність фізичної культури, спорту і туризму та їх місце у сучасному суспільстві / Т. П. Кравченко, Т. Ю. Троценко, Н. О. Базилевич // Молодий вчений, Вип. 4.1 (68.1). – 2019. – С.12-15.
9. Лучинская А. Я. Анализ взаимосвязи решительности с другими регулятивными свойствами личности в юношеском возрасте / А. Я. Лучинская // Теория и практика общественного развития. – 2013. – № 11. – С. 115-117.
10. Масол В.В. Теоретичні аспекти виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою / В.В.Масол, М.В. Тимчик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15.

«Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»: зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – Випуск 3 К (123) 20 – С. 266-269.

11. Масол В.В. Психолого-педагогічний аналіз проблеми виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою / В.В. Масол // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН за 2019 рік. – Вип. 8. – Івано-Франківськ: НАІР, 2020. – С. 165-168.

12. Находкин, В. В. Педагогические условия формирования нравственно-волевых качеств у подростков в процессе физкультурно-спортивной деятельности: дис. ...канд. пед. Наук / В. В. Находкин. – Якутск. – 2003. – 148 с.

13. Пашко Т.А. Індивідуальні особливості емоційного самоконтролю старшокласників: дис. ...канд. психол. наук : 19.00.07. / Т.А.Пашко – К., 2005.

14. Строгонов О. И. Воспитание волевых качеств юных каратистов на основе личностно-ориентированного подхода: автореф. дис. ...канд. пед. наук / О. И. Строгонов – Челябинск, 2005. – 23 с.

15. Тимчик М. В. Виховання фізичної культури учнів у процесі ігрової діяльності / М. В. Тимчик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія. Педагогічні науки : реалії та перспективи. Випуск 14. К., 2009. – С. 237–240.

References:

1. Bozhovich L. I. Lichnost i ee formirovanie v detskom vozraste / L. I. Bozhovich. – Sankt-Peterburg: Piter. – 2008. – 400 s.

2. Bubka S. N. Formuvannya individualnykh zdbnostej u procesi fizychnogo vuxovannya : avtoref. dys. ...kand. ped. nauk : 13.00.07 / S. N. Bubka; Nacionalnyj ped. un-t im. M. P. Dragomanova. – K., 2001. – 15 s.

3. Verkhorubova O. V. Lichnostno orientirovannyj podkhod v formirovanii volevykh kachestv u starsheklassnicz v processe fizicheskogo vospitaniya: avtoref. dis. ...kand. ped. nauk / O.V. Verkhorubova. – Bryansk. –2004. – 207 s.

4. Gogunov E. N. Psikhologiya fizicheskogo vospitaniya i sporta. Uchebnoe posobie dlya studentov vysshikh pedagogicheskikh uchebnykh zavedenij / B.I. Mart'yanov. – Izdat. cenzr «Akademiya». – 2004. – 224 s.

5. Gusejnov A. G. Pedagogicheskie usloviya razvitiya fizicheskikh i npravstvenno-volevykh kachestv u yunykh sportsmenov: dis. ...kand. ped. nauk / A. G. Gusejnov. – Makhachkala, 2008. – 185 s.

6. Koval' V. Vikovi osoblyvosti fizychnogo vuxovannya ditej starshogo shkilnogo viku u procesi formuvannya zdorovogo sposobu zhyttya / V. Koval' // Nauka i osvita. – 2013. – № 6. – S. 149-152.

7. Kon I. S. Psikhologiya starsheklassnika: Posobie dlya uchitelej / I. S. Kon. – M.: Prosveshhenie, 1980. – 192 s.

8. Kravchenko T. P. Gumanistychna, duxovno – moralna cinnist fizychnoyi kultury, sportu i turyzmu ta yix misce u suchasnomu suspilstvi / T. P. Kravchenko, T. Yu. Trocenko, N. O Bazylevykh //Molodyj vchenyj, Vyp. 4.1 (68.1). – 2019. – S.12-15.

9. Luchinskaya A. Ya. Analiz vzaimosvyazi reshitelnosti s drugimi regulyativnymi svojstvami lichnostiv yunosheskom vozraste / A. Ya .Luchinskaya // Teoriya i praktika obshhestvennogo razvitiya. – 2013. – № 11. – S. 115-117.

10. Masol V.V. Teoretychni aspekty vuxovannya rishuchosti starshoklasnykiv u procesi zanyat fizychnoyu kulturoyu / V.V.Masol, M.V. Tymchuk // Naukovyj chasopys Nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni M.P. Dragomanova. Seriya № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури»: фізична культура і спорт»: зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – Випуск 3 К (123) 20 – С. 266-269.

11. Masol V.V. Psyxologo-pedagogichnyj analiz problemy vuxovannya rishuchosti starshoklasnykiv u procesi zanyat fizychnoyu kulturoyu / V.V. Masol // Suchasnyj vuxovnyj proces: sutnist ta innovacijnyj potencial: materialy zvit. nauk.-prakt. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН за 2019 рік. – Вип. 8. – Івано-Франківськ: НАІР, 2020. – С. 165-168.

12. Nakhodkin V. V. Pedagogicheskie usloviya formirovaniya npravstvenno-volevykh kachestv u podrostkov v processe fizkulturno-sportivnoj deyatelnosti: dis. ...kand. ped. Nauk / V. V. Nakhodkin. – Yakutsk. – 2003. – 148 s.

13. Pashko T.A. Indyvidualni osoblyvosti emocijnogo samokontrolyu starshoklasnykiv: dys. ...kand. psyxol. nauk : 19.00.07. / T.A.Pashko – K., 2005.

14. Strogonov O. I. Vospitanie volevykh kachestv yunykh karatistov na osnove lichnostno-orientirovannogo podkhoda: avtoref. dis. ...kand. ped. nauk / O. I. Strogonov – Chelyabinsk, 2005. – 23 s.

15. Tymchuk M. V. Vuxovannya fizychnoyi kultury uchniv u procesi igrovoyi diyalnosti / M. V. Tymchuk // Naukovyj chasopys Nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova. Seriya. Pedagogichni nauky : realiyi ta perspektyvy. Vypusk 14. K., 2009. – S. 237–240.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2020.5(125).21

УДК 37.015.3(477):303.446

Мунтян В. С.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Попрошаєв О. В.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ, ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Визначено відмінності між результатами дослідження мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до навчання, фізичного виховання та здорового способу життя шляхом проведення порівняльного аналізу показників з інтервалом в п'ять років. У дослідженні брали участь студенти НІОУ імені Ярослава Мудрого (n=208 у 2014 р.) та (n=206 у 2019 р.). У результаті компаративного аналізу виявлено, що показники з інтервалом у п'ять років з першого блоку